

VIISI VUOTTA SITTEEN...

Juhlakonserttiin valmistautuminen syksyllä 1977 työllisti koko kuoron paitsi laulamiseen, niin myös erilaisiin kuorolaulantaan normaalisti kuulumattomiin touhuihin. Konsertin tarkoituksena oli olla muutakin kuin normaali lavaesiintyminen Kulttuuritalon juhlasalissa. Kuoro julkaisi historiikin 25-vuotistaipaleestaan, Ohjelmakeskus julkaisi nuottivihon kuoron lauluista, salia lavastettiin ja seinälle suunniteltiin heijastettavaksi diakuviusta kokonaisuus. Konserttiin liittyen myös aulassa oli monenlaista toimintaa. Uuden esiintymisasun suunnittelu oli myös tärkeä osa konsertin visuaalista toteutusta ja aiheuttikin runsaasti keskustelua kuoron kokouksissa.

Konsertin ja siihen liittyneiden muiden tapahtumien käytännön toteutuksen suunnittelu oli-kin ehkä tärkein asia koko 25-vuotisjuhlakonsertissa; se kohotti kuorohenkeä ja sai passiivisimmankin kuorolaisen mukaan myös muuhun toimintaan kuin pelkkään laulamiseen. Itse konsertin taiteellisen puolen onnistumiseen kuoro ei ehtinyt kiinnittää aivan yhtä paljon huomiota. Kuitenkin pitkä konsertti sai yleisöltä ja arvostelijoilta myönteisen vastaanoton. Suurin osa konsertista myös radioitiin. Lavalla esiintyi myös vanhoja tuttuja kapellimestareita: Reino Sandell, Onni Kelo ja Monna Kamu.

Toni Edelmannin johdolla kuoron ohjelmisto kehittyi koko ajan. Perinteisten työväenlaulujen ja kansanlaulujen lisäksi oli juhlakonsertin ohjelmistossa myös eräitä uusia sävelteoksia, kuten radion Tonilta tilaama Laulu tummana tulevi ja runsaasti keskustelua sekä yleisössä että kuoron piirissä herättänyt Edvard Wesalan Koitto, joka oli kuorolta avaus uuteen musiikilliseen suuntaukseen. Helsingin Sanomien arvostelijan sanoin: "... Saatiin kuulla joitain vapaita sävelteoksia, joissa instrumentaaliset, monesti improvisoidut osuudet yhtyivät kuoron elävästi soivaan vokaaliseen kenttään ..."

KOHTI LEIPZIGIA

Juhlakonsertin jälkeen tuntui siltä, että kuorolaisten aktiivisuutta oli kiristetty äärimmilleen. Ruokahalu kasvaa kuitenkin syödessä ja tavoitteiden asettaminen korkealle vain piristi kuorolaisia. Kesällä 1978 alkoi nimittäin kuulua tietoja, joiden merkitystä kuoro ei heti tajunnut. Yleisradio oli valinnut kuoron kansainvälisen yleisradioliiton OIRT:n järjestämään nauhakilpailuun Suomen edustajaksi. Nauhakilpailun perusteella oli tarkoitus valita eri maista kuoroja Saksan Demokraattisessa Tasavallassa kesällä 1979 ensimmäisen kerran järjestettäville Hanns Eisler -kuorofestivaaleille. Kuoro luonnollisesti suostui nauhakilpailuun, vaikka kaikki kuorolaiset eivät uskoneetkaan matkan toteutuvan. Nauhoitus tehtiin syyskuussa ja sen jälkeen keskityttiin pääasiassa harjoitteluun. Merkittävimpänä esiintymisenä olivat Victor Jara -festivaalit.

Jo juhlakonsertin jälkikritiikissä oli todettu, että kuoron taiteellisen ilmaisuvoiman kasvu edellytti järjestelmällistä äänenmuodostuksen opetusta. Laulajatar Eija Orpana-Martin suostui-

kin ottamaan opetuksen huolekseen keväällä ja sai välittömästi aikaan korvin kuultavia tuloksia. Kuoron jäsenmäärä oli vakiintunut noin 70 laulajaan. Vaihtuvuus oli pienentynyt vuosikymmenen alusta, jolloin vuodessa jäsenistö saattoi uudistua kolmanneksella. Laulajiston pysyvyys oli luonut aivan uudet edellytykset kuoron ilmaisykyvyn kehittämiseksi. Taiteellisen johtajan Toni Edelmannin kuoroäänenuodostuksen ihanteena oli mahdollisimman luonnollinen sointi, joka voidaan helposti mukauttaa eri teosten vaatimaan ilmaisuun. Tavoitteena ei ollut kuoron äänenmuodostuksen ahtaminen tiettyjen akateemisten kaavojen sisälle, vaan laulamisen tuli olla helppoa ja yleisölle piti pystyä välittämään kunkin laulun sanoma.

Harjoittelun ja sitä kautta kuoron taiteellisen tason nostamiseen keskittynyt syksy huipentui, kun joulukuun alussa OIRT:n järjestämän nauhakilpailun tulokset julistettiin. Koiton Laulu oli valittu Leipzigin pidettävälle Hanns Eisler -kuorofestivaaleille ja saanut tuomaristolta erityiskiitosta Eislerin laulujen tulkinnoista.

Stemmaharjoitusten, kuoroharjoitusten ja äänenmuodostusharjoitusten välissä kuoro myös esiintyi aktiivisesti. Pienempien esiintymisten ja iltamien lisäksi kuoro konsertoi Tulikannelkuoron kanssa Kotkassa toukokuun alussa ja muutaman viikon päästä Kulttuuritalolla matkajohjelmistollaan. Harjoittelulla oli myös saatu jotain aikaan. Kotkalaisen kriitikon sanoin: "... kuoro osoittautui valiokuoroksi, jonka instrumentaalisisä soinnissa oli syvyyttä ja hienoa soivuutta". Helsingin Sanomien arvostelija palautti kuorolaisia maan pinnalle toteamalla: "... vaikkeikään Koiton Laulu voi sanoa huippukuoroksi, ei se ole huonokaan laulajisto." Kun toisaalta Kansan Uutisten arvostelija kirjoitti: "Mestari luokan esiintyjien ollessa kyseessä ...", niin arvostelujen lukijalle ja jopa kuorossa laulaneille jäi hieman epävarma kuva laulun tasosta. Paitsi esiintymistilanne oli konsertti myös laaja tapahtuma. Kulttuuritalon aulaan oli rakennettu basaari, josta löytyi trubaduuria, myyntikojua, taikuria, kastemadonsyöjää yms.

Saadakseen lisää esiintymisvarmuutta ja arvioita osaamisestaan kuoro osallistui kesäkuun alussa Tampere in chorus -kuorokilpailuun. Sieltä tuomaristolta saatu palaute oli melko realistista kuultavaa.

I. INTERNATIONALES CHORFESTIVAL DES REVOLUTIONÄREN ARBEITERLIEDES "HANNS EISLER"

Heinäkuun alussa 1978 Koiton Laulu täytti suihkukoneen ja lensi Berliiniin mukanaan solistina Eija Orpana-Martin ja säestävä jazz-yhtye Combo Finlandia. Myös säveltäjä Kari Rydman seurasi kuoroa festivaalien kansainvälisen tuomariston jäsenenä. DDR:n valtion ja radion järjestämissä festivaaleista oli tehty suuri tapahtuma, joka näkyi Leipzigin katukuvassa. Osallistujina oli kahdeksasta maasta yhdeksän kuoroa. Varsinainen festivaalikonsertti pidettiin Leipzigin oopperassa ja kuoro herätti suurta huomiota poikkeavalla ohjelmistollaan ja esiintymistyyliään. Konsertti radioitiin ja televisioitiin koko maahan ja osia siitä lähetettiin myöhemmin eri OIRT-maissa.

TAKAISIN ARKEEN

Syksy aloitettiin rivakasti elokuun lopussa kahdella jo perinteisellä puistokonsertilla, joiden jälkeen kuoro tavallaan veti henkeä edellisen liiankin aktiivisen toimintakauden jälkeen. Syksyn päätapahtuma oli uuden LP-levyn teko lokakuussa. Jouluksi ilmestynyt levy Päivänpyörä (PEALP 11) sisälsi Eisler-festivaalien ohjelmistoa ja keskeinen osuus siinä oli Sakari Kukon sovittamalla kansanlaulusarjalla. Arvostelijoilta hyvän vastaanoton saaneen levyn kanta koristi Inari Krohnin tekemä taulu "Päivänpyörä".

Toiminta tasaantui vähitellen ja keväällä 1980 jatkettiin vierailukonserttien sarjaa. Ensin pidettiin konsertti Hämeenlinnan kansankuoron kanssa Hämeenlinnassa ja sitten Nuori Kaarti -kuoron kanssa Tampereella. Radiossa kuultiin myös ohjelmasarja Eisler-festivaaleilta. Koiton Laulu päätti liittyä Suomen Työväen Musiikkiliiton jäseneksi.

Levyntekoa Kaj Chydeniuksen johdolla.

KAJ CHYDENIUS JOHTAMASSA

Syksy 1980 asetti kuoron uuden tilanteen eteen, sillä olihan Toni Edelmann johtanut kuoroa vuoden taukoa lukuunottamatta koko 70-luvun ajan ja suurin osa kuorolaisista oli tullut mukaan laulamaan hänen toimintakaudellaan. Nyt kuoron eteen asetui taas yksi uuden laulu-liikkeen merkittävimmistä hahmoista, Kaj Chydenius.

Koiton Laulun ohjelmisto koki melkoisen muutoksen, kun aikaisemmasta ohjelmistosta ainoastaan muutamia lauluja pidettiin hengissä. Uuden ohjelmiston perusrungon muodostivat Chydeniuksen omat teokset, jotka hän oli säveltänyt kuorolle tai jotka hän sovitti vanhoista lauluistaan. Näin oli luonnollista, että kuoro syyskaudella keskittyi pääasiassa uuden ohjelmiston harjoitteluun. Samalla koetettiin opetella uuden johtajan tyyli ja hän yritti omaksua Koiton Laulun musiikilliset tavat ja soveltaa ne omaan musiikilliseen ajatteluunsa. Tiiviin harjoittelun lomassa käytiin vain muutaman kerran esiintymässä.

Kaj Chydeniuksen kauden kohokohta oli huhtikuussa pidetty konsertti ja toukokuun alussa konserttiohjelmasta tehty levy. Konsertin ohjelmistoa oli harjoiteltu todella huolella, sillä Chydenius totesi, ettei näytelmääkään kannata esittää liian vähien harjoitusten jälkeen. Kansan Utisten arvostelija kirjoitti loppuunmyydyistä konsertista: "... kuoro on kyennyt kehittymään niin pitkälle kuin harrastajakuorolle on mahdollista." Suosioon oli omalta osaltaan ehkä vaikuttamassa se, että kuoro ei kahteen vuoteen ollut pitänyt omaa konserttia Helsingissä.

Pian konsertin jälkeen tehtiin uusi levy Kevään Malja, johon tallennettiin Chydeniuksen kauden aikana harjoiteltuja lauluja. Aikaisemmista levyistä poiketen "perinteisen" työväenmusiikin osuus levyllä painottui voimakkaammin.

CANTO GENERAL RÄJÄYTTÄÄ KAAMOKSEN

Jo muutamia vuosia aikaisemmin Toni Edelman ja Arja Saijonmaa olivat keskustelleet mahdollisuudesta tehdä Mikis Theodorakisin Pablo Nerudan sanoihin tekemä oratorio Canto General Suomessa. Suurin vaikeus oratorion toteuttamisessa oli alusta alkaen raha, sillä projekti edellytti suuren kuoron lisäksi orkesteria ja kahta solistia. Asia hautui hiljalleen ja muutamien vuosien jälkeen Yleisradio kiinnostui oratorion tekemisestä. Alusta alkaen tarkoituksena oli tehdä yhteislähetys radion ja television kanssa. Koiton Laulu oli mukana oratorion kuorona, mutta miessolistin etsiminen tuotti hankaluuksia. Naissolistihan oli luonnollisesti Arja Saijonmaa. Lopulta toiseksi solistiksi suostui Tapani Kansa. Projektin toteuttaminen kohtasi useita vaikeuksia sekä Yleisradion että Mikis Theodorakisin pariisilaisen managerin taholta, mutta Koiton Laulu jatkoi sitkeästi harjoittelua uskoen projektin toteutumiseen. Ensimmäinen ongelma kuorolla oli löytää sopiva henkilö harjoituttamaan oratorio esitysalmiiksi. Urakan suuruus sai monet teoksesta kiinnostuneet kuoronjohtajat kieltäytymään kunniaista, mutta vihdoin löytyi nuori Sibelius-Akatemiassa kuoronjohtajakoulutuksen saanut Eric-Olof Söderström, joka uskalsi ottaa kolmetoistaosaisen teoksen kuoro-osuuden harjoittamisen hartioilleen.

Harjoitusjaksosta muodostui kuorolle ja sen johtajalle ennen kokematon urakka. Touko-kesäkuussa oli kymmenen harjoitusta ja elokuun alusta joulukuun alkuun harjoiteltiin yli kolmekymmentä kertaa, minkä lisäksi kukin stemma harjoitteli noin kymmenen kertaa erikseen. Kaiken kaikkiaan harjoituksia oli 2–3 kertaa viikossa noin puolen vuoden ajan. Oratorion laajuuden takia kuoroa kasvatettiin ja esityksiin joulukuussa osallistui 84 laulajaa, kun kevätkaudella kuorossa oli 56 laulajaa. Äänenmuodostuksen opetukseen kiinnitettiin edelleen huomiota; kevätkaudella äänenmuodostuksen opettajana oli Eija Orpana-Martin ja syksyllä epä-säännöllisemmin Antti Jokinen. Gutena toimintamuotona olivat nuotinluku- ja säveltäpailuharjoitukset, joita kuoron varajohtaja Petri Laakso syyskauden alussa piti. Jo Canto Generalin nuotteihin tutustuminen nimittäin osoitti, että kuorolaisten äänen lisäksi musiikin teorian tuntemus joutuu koville. Teos nimittäin sisälsi rytmisesti erittäin vaikeita kohtia ja oli laajimmillaan kuusitoistaääninen. Oratorion nuotit radio vuokrasi Ruotsista, sillä keväällä oli yllättäen käynyt ilmi, ettei konsertista tulekaan pohjoismaista kantaesitystä. Eräs ruotsalainen kirkkokuoro oli esittänyt teoksen toukokuun lopussa Tukholmassa ja tämän jälkeen kiertueella Keski-Euroopassa. Kuoron johtaja Stefan Skiöld kävi syksyn alussa Koiton Laulun harjoituksissa kertomassa säveltäjä Mikis Theodorakisin terveiset ja ohjeet nuottien tulkitsemiseksi.

Suuren työn huipennus koitti joulukuun alussa Kulttuuritalon salissa, jossa Koiton Laulu solisteinaan Arja Saijonmaa ja Tapani Kansa esittivät Mikis Theodorakisin säveltämän oratorion Canto General. Kapellimestarina toiminut säveltäjä sai täydet salit haltiohinsa. Kuusitoistamiehinen orkesteri oli koottu maan parhaista muusikoista. Ensimmäisiin konsertteihin myytiin liput loppuun muutamassa tunnissa, ja niin päättivät solistit järjestää vielä kolmannen Finlandia-talossa. Erinäisten ongelmien jälkeen sekin onnistui ja niin repäsivät lehdet kokosivun otsikoita: ”Theodorakis räjäytti kaamoksen”, ”Koiton Laulun ja Theodorakisin voitto”, ”Canto General koitui Koiton Laulun voitoksi”, ”Canto General – vuoden suuri musiikkitapahtuma” ja niin edelleen. Kansan Ulutisissa todettiin: ”Tuskin minkään muun meidän ajassamme sävelletyn musiikkiteoksen esitys on kyennyt Suomessa kohoamaan sellaisiin mittoihin kuin Mikis Theodorakis ja Pablo Nerudan oratorion tätä kirjoitettaessa takana olevat kaksi esitystä... Itse esityksen suhteen ei voi olla kyllin kiittämättä Koiton Laulua, joka suoriutui todennäköisesti vaikeimmasta harrastajakuorolle Suomessa asetetusta tehtävästä enemmän kuin odotetusti.” Helsingin Sanomat: ”... tulos oli todella hämmästyttävä siihen nähden, että Koitto on melkein puhdas amatöörikuoro. He selvisivät hyvin lukemattomista tahtilaji-vaihdoksista ja saivat muutenkin esitykseen rytmistä iskevyyttä.” Ilta-Sanomat: ”... Koiton Laulu käsitteli meikäläisittäin hankalaa rytmikkaa luontevuudella kuin ei olisi muun tyyppistä laulanutkaan.”

Jos tekivät esittäjät suururakan konserteissaan, niin myös radion ja tv:n henkilökunta pani

Mikis Theodorakis vaimoineen onnistuneen konsertin jälkeen (keskellä). Suosionosoituksia vastaanottamassa kuoron valmentanut Eric-Olof Söderström. Oikealla Arja Saijonmaa.

parastaan. Olihan kyseessä suurin yksittäinen radion järjestämä konsertti. Televisio-ohjelman ohjaaja Erkki Pohjanheimo sai ansaitut kiitokset, kun Helsingin Sanomat totesi: "Erkki Pohjanheimo on onnistunut vangitsemaan Canto Generalin väkevän tunnelman ja sykkeen kuvanauhalle. Saattaa jopa olla, että se tekee tv-esityksenä vielä voimakkaamman vaikutuksen kuin konserttisalissa." Konserteista tehty ohjelma sai suuren huomion osakseen lähetysvaiheessa ja se myytiin pian myös ulkomaille.

KOHTI KOLMEN VUOSIKYMMENEN TÄYTTYMISTÄ

Uuden vuoden 1982 alkaessa oli suurin Koiton Laulun edessä ollut ongelma uuden johtajan valinta. Oli käynyt ilmi, että Toni Edelmannin virkavapaus oli muuttunut vähitellen pysyväksi ja että hän tulisi johtamaan kuoroa enää 30-vuotisjuhlakonserttiin. Näin käynnistettiin mittava uuden johtajan etsintä, mutta pätevän ja halukkaan johtajan löytyminen ei ollut kovin helppo tehtävä. Katseet kohdistuivat pian Sibelius-Akatemiassa opiskelleeseen kokeneeseen nuoreen kuoromieheen ja niin kuoro valitsi uudeksi taiteelliseksi johtajakseen Antti Äärimaan. Kuoron taiteelliset tavoitteet eivät laskeneet vuoden vaihteen jälkeenkään ja niin työn alle otettiin kalevalaiseen runouteen pohjautuva eestiläisen säveltäjän Veljo Tormisin teos Raudan kirous, jonka kuoro esitti ensimmäisen kerran julkisesti kesällä pitäessään konsertin Pohjolan työväen sävel -tapahtumassa Porissa. Samassa konsertissa Koiton Laulu esitti myös Suomen Työväen Musiikkiliiton sävellyskilpailussa voittaneen Esa Pethmanin teoksen "Laulu taistelija-le".

Tiivis harjoittelu uuden johtajan johdolla tähtäsi alusta asti syksyllä pidettävään kuoron 30-vuotisjuhlakonserttiin, josta suunniteltiin paitsi kuoroa lähes 70-luvun johtaneen Toni Edelmannin läksiäiskonserttia, niin myös taiteellisesti kunnianhimoista "toisenlaista" kuoro-konserttia.

Kimmo Salmio